

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	418
Land:	Serbien
Kilde:	Utrikesdepartementet
Titel:	"Mänskliga rättigheter i Serbien 2006"
Udgivet:	20. marts 2007
Optaget på baggrundsmaterialet:	20. marts 2007

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Serbien 2006

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Utvecklingen för de mänskliga rättigheterna (MR) i Serbien har under 2006 avstannat något och hamnat i skuggan av andra avgörande frågor som helt dominerat regeringens och parlamentets dagordning.

Serbiens samarbete med Internationella krigsförbrytartribunalen i Haag hamnade i ett låst läge vilket ledde till att landets stabiliserings- och Associerings-förhandlingar i maj frystes av EU-kommissionen. Huvudproblemet är oförmågan att gripa och utlämna den bosnienserbiske generalen Ratko Mladic, som tros gömma sig i Serbien. Ingen av de resterande fem eftersökta krigsförbrytarna har heller överlämnats under året.

Montenegro lämnade statsförbundet med Serbien efter folkomröstningen i maj vilket ledde till en komplicerad institutionell process där Serbien erkändes såsom successorstat vad gäller internationella åtaganden och medlemskap i internationella organisationer.

Frågan om Kosovos status dominerade mot slutet av 2006 både regeringens och mediers uppmärksamhet. Andra händelser, såsom folkomröstningen i oktober om en ny författning för det självständiga Serbien, tenderade i praktiken att vara underordnad Kosovofrågan.

Rättssäkerheten i Serbien får anses låg med europeiska mått mätt. Vissa förbättringar har skett under året då bland annat en vittnesskyddslag med framgång börjat tillämpas.

Kyrkolagen som antogs under året har en diskriminerande utformning då den premierar den serbisk-ortodoxa kyrkan.

På medieområdet kvarstår vissa demokratiproblem gällande bland annat kontrollen över radio- och TV-frekvenser. Bristerna i transparens och offentlig debatt i lagstiftningsprocessen accentuerades under året då flera lagar samt ett författningsförslag arbetades fram i princip utan offentlig insyn. Flera frivilligorganisationer har kritiserat parlament och regering för demokratiska brister som reducerar medborgarna till åskådare i en process de inte kan påverka.

Inslaget av politisk manipulation av myndigheterna inom människorättsområdet är alltjämt stort och underlättas av att allmänhetens kunskaper på människorättsområdet är begränsade.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Serbien har blivit part genom succession eller ratificerat samtliga av de mest centrala MR-konventionerna;

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, samt det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*
- Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen)

Tortyrkonventionens fakultativa protokoll ratificerades under året och trädde i kraft under slutet av oktober 2006.

Rapportering till de olika konventionskommittéerna prioriteras inte. Landet ligger långt efter i rapporteringen, i vissa fall inte har följt rapporterings-skyldigheten sedan 1995. Bristen i rapportering till konventionskommittéerna måste betraktas som ett problem eftersom slutsatser och rekommendationer från dessa övervakningsorgan anses särskilt viktiga och användbara vid bedömning av i vilken utsträckning konventionsförpliktelserna efterlevs.

Serbien och Montenegro gick under 2003 med i Europarådet. Detta startade en övervakningsprocess som förväntas avslutas innan Serbien tar över ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté i maj 2007.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det politiskt motiverade våld som kännetecknade den förra regimen har upphört. Tortyr är förbjudet enligt lag och inga rapporter om systematiska övergrepp har förekommit på senare tid. Problem med polisgripanden mot gemene man finns emellertid fortfarande.

Ansträngningar att reformera polisväsendet har gjorts med blandat resultat. Ännu finns exempelvis ingen MR-utbildning för poliser med undantag av vad som sker lokalt av olika MR-organisationer som på eget initiativ erbjuder poliserna undervisning. Polislagen som antogs 2005 markerar en klar förbättring mot föregående lagstiftning avseende respekt för individen vid polisens tjänsteutövning. Polislagen kan dock inte anses nå upp till internationell standard.

Förhållandena på fängelserna i Serbien har förbättrats sedan Milosevic-tiden. MR-organisationer tillåts inspektera alla fängelser, men trängsel fortsätter att utgöra ett problem. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har bland annat rekommenderat att fängelsevakter utbildas i mänskliga rättigheter.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades i federal lagstiftning 1992 och på delrepubliknivå i Serbien under 2001, som en del av de jugoslaviska ansträngningarna att bli medlem i Europarådet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

De senaste årens politiska förändringar och demokratisering har skapat en ny atmosfär för politiskt oliktankande. Rörelsefriheten får betecknas som stor och passhandlingar kan erhållas utan andra problem än eventuella väntetider.

Utlandsresande försvåras av Schengenområdets viseringstvång gentemot Serbien. Detta i kombination med ekonomiska svårigheter har resulterat i att cirka 70 procent av alla serbiska ungdomar aldrig rest utomlands. Det pågår en diskussion inom Schengenländerna att införa viseringslättnader (för bland andra Serbien), men dessa riktar enbart sig till en begränsad del av befolkningen (främst studenter och forskare).

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättssäkerheten i Serbien får beskrivas som låg med europeiska mått mätt. Den nya författning som antogs under året innebär, trots avsaknad av offentlig debatt samt andra nedan beskrivna brister, en positiv utveckling. Domstolarna var redan under den socialistiska tiden föremål för påtryckningar och inflytande av politisk art, en tendens som fortsatte under 1990-talet. Under senare år har denna tendens minskat, men betydande problem kvarstår alltjämt.

Den nya författningen som antogs i oktober är en förbättring av den tidigare som tillkom under Milosevic-tiden. Problemen med författningen är dock flera, inte minst då flera artiklar har en diffus utformning. Även formuleringen om förhållandet mellan nationell/internationell rätt är problematisk då den inte klart stipulerar att internationell rätt är överordnad nationell rätt. EU har beskrivit självständigheten som domarkåren garanteras i författningstexten som otillräcklig.

Problemen inom domstolarna är huvudsakligen tre; hög grad av politisering, kapacitetsproblemet inte minst på utbildningssidan, samt varaktiga effektivitetsproblem med stora eftersläpningar som resultat. Anklagelser har förekommit om att ledande politiker inom dagens demokratiskt valda ledarskikt på olika sätt försökt påverka rättsprocesser. Åtal för mutbrott i september 2005 mot en domare i Serbiens högsta domstol, och en specialåklagare, har följts av fler skandaler och åtal mot högt uppsatta domare under 2006. Den privata sektorn, med betydligt större resurser, suger i praktiken upp juridisk kompetens från den offentliga sektorn. Enligt förslag under året ska lönerna inom den statliga administrationen, bland annat domarlönerna, höjas. Den låga lönenivån förklaras ofta som en grogrund för korruption.

Hösten 2005 antogs en ny brottsbalk där alla gamla och många nya brottsrubriceringar återfinns. De nya brottsrubriceringarna är exempelvis människohandel, penningtvätt och korruption.

Den nya polislagen som antogs 2005 har bidragit till att öka rättssäkerheten för medborgarna och göra polismyndigheten mer transparent. Lagen har dock fortfarande betydande brister och når ej europeisk standard. Överträdelser av befogenheter, direkta brott mot de mänskliga rättigheterna samt korruption är fortfarande ett markant problem inom polismakten.

Vittnesskyddslagen från 2005, som under året har börjat tillämpas, innebär en betydande förbättring på området och öppnar nya möjligheter för åklagarna.

MR-utbildning för jurister är näst intill obefintlig då det inom det juridiska programmet på universitetet inte existerar obligatoriska kurser i ämnet. Detta leder många gånger till att man i sin yrkesutövning inte åberopar relevanta konventioner eller använder sig av dem i stort. Flera enskilda organisationer är aktiva inom ramen för utbildning av jurister, åklagare och domare i MR-frågor varför situationen långsamt förbättras.

En lag som inrättar ett ombudsmannaämbete antogs hösten 2005 och innebär i teorin större transparens och hårdare kontroll av myndighetsutövningen gentemot medborgarna. Ingen ombudsperson hade dock utsetts vid årets slut trots att ämbetet senast skulle ha tillsatts mars 2006. Provinsen Vojvodina har ett sedan tidigare instiftat ombudsmannaämbete.

Straffbarhetsåldern för barn är 14 år. Barn mellan 14 och 16 år döms dock aldrig till straff utan till vård. Även barn mellan 16 och 18 år skall dömas till vård, men vid allvarliga brott kan undantagsvis fängelse utdömas.

7. Straffrihet

Brott begångna under de senaste femton årens krig och kriser kastar fortfarande en mörk skugga över det serbiska samhället. Problemen med uppfyllandet av de åtaganden som Serbien har i relation till krigsförbrytartribunalen i Haag (ICTY) är ett av de främsta hindren. Flera personer åtalade för krigsförbrytelser befinner sig alltjämt på fri fot och misstänks befinna sig i Serbien. Ljuspunkter är den särskilda nationella krigsförbrytardomstolen, samt ett begynnande regionalt samarbete.

Kostunica-regeringens politiska vilja att samarbeta med internationella krigsförbrytardomstolen i Haag har blivit ifrågasatt under 2006, efter att konkreta resultat uppnåddes både under 2004 och 2005 då totalt sexton personer infann sig i Haag. Utlämnandet av de sex resterande åtalade, med

Ratko Mladic i spetsen, fortsätter att utgöra ett bekymmer som hindrar landets fortsatta integration i euro-atlantiska strukturer. ICTY:s åklagarkontor har sedan tillkomsten 1993 åtalat 161 personer där en majoritet är serber eller bosnienserber.

Det interna arbetet att lagföra krigsförbrytare som fortgår i skuggan av samarbetsproblemen med ICTY får ses som en framgång. Även om specialdomstolen för krigsförbrytelser som inrättades 2003 ännu endast avgjort ett fall, fortskrider arbetet med åtalen och flera fall är under behandling.

Landet har under 2006 tagit ett viktigt steg inom det regionala samarbetet i frågan om krigsförbrytelser då ett samarbets- och utlämningsavtal skrivits under med Kroatien, efter rekommendationer av ICTY. Avtalet möjliggör utbyte av bevis mot misstänkta krigsförbrytare länderna emellan, samt stipulerar att misstänkta krigsförbrytare åtalas i det land de befinner sig, oavsett var brotten är begångna, något som avsevärt underlättar åtalsprocessen. Bosnien och Hercegovina förväntas ansluta sig till avtalet i ett senare skede.

Individer som är misstänkta för krigsförbrytelser samt en stor grupp personer som hade ledande positioner under Milosevic-tiden är fortfarande verksamma inom säkerhetstjänstens olika organ.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Förenings-, församlings- och religionsfrihet råder generellt, liksom yttrande- och tryckfrihet. Den tidigare statligt organiserade repressionen av medierna är nu borta, liksom den repression som rådde mot enskilda organisationer och politiska motståndsrörelser av olika slag. Flera nya lagar på området är dock undermåligt konstruerade eller saknar egentlig tillämpning.

Den nya medielagen, samt allokeringen av frekvenser, har kritiserats från flera håll, både inom och utanför landet. Presidenten vägrade i en första omgång att skriva under lagförslaget men var konstitutionellt tvungen till detta efter att lagen åter bekräftats i parlamentet en andra gång. Problemen med lagen är flera; lagstiftningsarbetet skedde utan att möjlighet gavs till offentlig debatt. Grundläggande fri- och rättigheter åsidosätts genom att radiofrekvensrådet, vid överklagande av rådets beslut, i praktiken fungerar som sin egen domare. Anbudsförfarandet för beviljande av TV- och radiolicenser, där starka ekonomiska särintressen står på spel, har även varit utsatt för kritik av internationella organisationer.

Lagen om fri tillgång till offentliga handlingar från 2004 är ett positivt steg mot ökad transparens inom den annars svärgenomträngliga offentliga apparaten. Lagen, som bland annat föreskriver en särskild kommissionär för tillgång till

information, samt särskilt ansvariga för frågan på varje myndighet, har dock stött på betydande problem och har i praktiken inte tillämpats på ett tillfredställande sätt. Eftersom egentliga sanktionsmöjligheter saknas förvägras informationen fortfarande på bred basis. Kännedomen om lagens innehåll bland befolkningen är i allmänhet mycket låg.

Religionsfrihet råder formellt, men nationalismen inom den serbisk-ortodoxa kyrkan, samt dess ställning och ökande betydelse i samhället leder de facto till diskriminering, och invändningar har bland annat rests mot den nya kyrkolagen som antogs i april detta år. Lagen premierar den serbisk-ortodoxa kyrkan genom att göra skillnad mellan trossamfund och traditionella kyrkor, där de senare får viktiga skatteförmåner samt andra förmåner och därmed en stärkt ställning. Den evangeliska kyrkan har överklagat resultaten av lagens tillämpning till Högsta domstolen.

Hot mot journalister, människorättsförsvarare och nyhetsbyråer förekommer fortfarande i Serbien. Förundersökningar som leder till åtal och straff är ovanliga i dessa fall.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Serbien är en parlamentarisk demokrati där samtliga medborgare över 18 år har rätt att rösta i fria och hemliga val. Parlamentet, med sammanlagt 250 platser, väljs var fjärde år. Presidenten som, förutom sin funktion som ÖB främst har ceremoniella plikter, väljs vart femte år i direkta val och kan högst sitta två mandatperioder. Nästa parlaments- samt presidentval förväntas äga rum under januari 2007.

Montenegros frånträde, från det tidigare statsförbundet under årets gång, framtvängde en revidering av det tidigare förbundets lagar och ledde till ett nytt författningsförslag som antogs genom en folkomröstning under oktober.

Serbien önskar bli medlem i EU så snart som möjligt, och i oktober 2005 inleddes formellt förhandlingsprocessen för ett så kallat stabiliserings- och associeringsavtal. SA-avtalet är främst ett frihandelsavtal men innebär även en begynnande anpassning till EU:s interna lagstiftning och regelverk. Då Serbien misslyckats med att fullt ut samarbeta med krigsförbrytartribunalen i Haag, avbröt EU-kommissionen i maj 2006 förhandlingarna om ett SA-avtal (se även stycke 7).

Kosovo är folkrättsligt alltjämt en del av Serbien. Provinsen står under särskild förvaltning enligt FN:s säkerhetsrådsresolution 1244 från juni 2001. För en analys av situationen för de mänskliga rättigheterna i Kosovo hänvisas till separat rapport.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Serbien har ratificerat de centrala ILO-konventionerna rörande arbetsrättsliga frågor;

- Förbud mot tvångsarbete (nr 29 och 105)
- Förbud mot barnarbete (nr 138 och 182)
- Ickediskriminering i arbetslivet (nr 100 och 111)
- Föreningsfrihet och förhandlingsrätt (nr 87 och 98)

Rapporteringen är dock bristfällig då, som i fallet med MR-konventionerna, landet ligger flera år efter i rapporteringsschemat.

Arbetslösheten i Serbien är hög – omkring 21 procent enligt internationella valutafonden (IMF). Problemen är störst i landets södra delar, där arbetslösheten är ännu mer utbredd. Arbetsveckan är 40 timmar. Genomsnittslönen ligger för närvarande på cirka 250 euro i månaden, vilket begränsar konsumtionskraften hos befolkningen.

Tidigare var diskriminering i arbetslivet högst frekvent och "rätt" politisk åsikt nästan en förutsättning för snabb karriär inom den offentliga sektorn. Någon total avpolitisering av högre tjänster kan inte heller sägas råda efter landets demokratisering.

Viss diskriminering i arbetslivet på grund av exempelvis kön, etnicitet eller religion förekommer också. Staten har infört en arbetsmarknadslag som reglerar arbetstagarnas rättigheter och arbetsgivarnas skyldigheter. Den berör även ämnet diskriminering av olika slag i arbetslivet där bland annat sexuella trakasserier förbjuds. Man har emellertid ingen straffskala för diskriminering och de diskrimineringsfall som anmälts har gjorts upp i godo.

Den grå ekonomins utbredning är fortfarande påtaglig i samtliga sektorer av det serbiska samhället. Problemen med korruption är på en fortsatt oroväckande nivå, även om regeringen under året presenterade en strategi för att bekämpa problemet.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälso- och sjukvårdssektorn lider fortfarande av den allmänna ekonomiska nedgången under 1990-talet. I relativ bemärkelse har hälsosektorn prioriterats och omfattar numera (inklusive militär och privat hälsovård) sex procent av arbetskraften.

Tillgången till subventionerad hälso- och sjukvård är starkt begränsad, samtidigt finns det gott om välutrustade privatkliniker för den minoritet som har pengar.

Sjukvård kan inom vissa områden och för vissa samhällsgrupper, till exempel internflyktingar och romer, vara svår att nå. En riskgrupp är även unga kvinnor på landsbygden för vilka graviditet kan bli en indirekt hälsorisk i form av de konsekvenser abort under okontrollerade former medför. Statistik över barnadödlighet indikerar nivåer i klass med, eller något över, andra central- och östeuropeiska länder.

Miljösituationen vad beträffar exempelvis luft- och vattenföroreningar något sämre än det central- och östeuropeiska genomsnittet.

12. Rätten till utbildning

Skolgången är obligatorisk och kostnadsfri upp till 15 års ålder. I praktiken måste dock alla köpa egna skolböcker. Låga lärarlöner och eftersatt underhåll av skollokaler inverkar negativt på utbildningens kvalitet. Kapacitetsproblem hämmar utbildningssektorn.

Ingen skillnad finns mellan pojkars och flickors rätt till utbildning. Emellertid kan noteras att det är sällsynt att romska barn slutför hela den obligatoriska utbildningen på 9 år.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

De allmänna livsvillkoren i landet är markant sämre än de var innan krigen i regionen bröt ut i början av 1990-talet, och åtminstone en femtedel av befolkningen får betecknas som fattig med internationella mått mätt.

Antalet personer som lever under fattigdomsgränsen uppskattas till 10 procent av Världshälsoorganisationen (WHO). Särskilt svår är situationen för flyktingar och internflyktingar (se nedan).

Serbien har, som ett led i landets integrationssträvanden med EU, utarbetat en fattigdomsbekämpningsstrategi. Strategin baserar sig på FN: s Millenniummål och inkluderar omfattande reformer av den offentliga sektorn.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Serbien har undertecknat och ratificerat FN-konventionen mot diskriminering av kvinnor. Emellertid får efterlevnaden av konventionen anses vara dålig, även om diskriminering enligt författningen är förbjuden. Arbetet mot diskriminering av kvinnor är i praktiken inte en prioriterad fråga i Serbien.

Det finns dock, sedan hösten 2004, ett jämställdhetsråd som skall fungera som remissinstans och rådgivare till regeringen i frågor som påverkar och berör jämställdheten mellan könen.

Människohandel är ett problem, liksom i övriga västra Balkan. Serbien är framför allt ett transitland, men även ursprungsland och destination för offer för människohandel. Kritik har riktats mot gränspolis ibland medverkar till handeln och i utbyte mot mutor släpper in kvinnor illegalt i landet. Regeringen har kritiserats för att erbjuda bristfälligt skydd för offer för människohandel, men har under de senaste fyra åren börjat agera genom kampanjer och arbetsgrupper centralt.

Flera enskilda organisationer arbetar mot människohandel i olika delar av landet – inte minst i skolorna och genom information till relevanta myndigheter och politiker. Dessa ansträngningar har dock en tendens att endast ske lokalt och inte nationellt. OSSE-missionen i Serbien har en särskild rådgivare för människohandelsfrågor.

15. Barnets rättigheter

Barnkonventionen är införlivad i nationell lagstiftning, men barnen har i dagens ekonomiska verklighet i de flesta avseenden sämre tillvaro än sina jämnåriga i slutet av 80-talet. Gatubarn och barnprostitution förekommer men är inte utbredd. Barnsoldater förekommer inte och inte heller barnarbete.

Den nya familjelag som antogs 2005 utgör ett stort steg i positiv riktning avseende barnets rättigheter i landet. Ett förslag om barnombudsmannaämbete ligger för närvarande på parlamentets bord, instansen föreslås bli en underavdelning till det generella ombudsmannaämbete som introducerats under 2005.

Maxstraffen för människohandel med barn har dock *minskat* från 5 till 3 år i och med den nya brottsbalken.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Man kan numera inte tala om *systematisk* diskriminering från samhällets sida mot någon befolkningsgrupp. Romerna, en särskilt utsatt grupp, möts ofta av fördomar av befolkningen i övrigt och har en allmänt svår situation. I Serbien finns omkring 100 000 folkbokförda romer men vissa uppgifter gör gällande att ytterligare cirka 400 000, som inte har ID-handlingar, är folkbokförda eller äktenskapsregistrerade, kan befinna sig inom Serbiens gränser. Detta leder till flera problem för romerna vad gäller tillgång till samhällsrelig service som ofta förutsätter en folkbokföringsadress. Romerna har i princip ingen möjlighet till utbildning på det egna språket.

Under 2002 antogs en lag om nationella minoriteter vilken bland annat föreskriver upprättandet av nationella råd för landets större minoritetsgrupper, bland annat romer och ungrare. Dessa har till uppgift att övervaka minoriteternas situation och att föra minoriteternas talan i det nationella parlamentet och uppmärksamma rättigheter för personer som tillhör minoriteter. De nationella råden, för närvarande fjorton till antalet, har blivit en framgång. Ett samrådsorgan för minoritetsfrågor upprättades även på serbisk regeringsnivå år 2004 med premiärminister Kostunica som ordförande.

Vojvodinas ställning, som under den jugoslaviska tiden var en autonom provins motsvarande Kosovo, är omdebatterad och föremål för en svår balansgång i den nya konstitutionen. Även om Vojvodina inte har en lika homogen befolkning som Kosovo och långtifrån samma samordning i den politiska och civila sfären, kan missnöjet med en otillräcklig autonomi orsaka ökande friktioner i samhället. Incidenter som involverar minoriteterna i Vojvodina har avtagit under senare år.

Landets nya författning innehåller en garanti om skydd av de nationella minoriteterna och en omfattande antidiskrimineringsartikel. Ett orosmoln i den nya texten är att endast serbiskan får ställning som officiellt språk medan formuleringen om minoritetsspråkens användning är ickebindande. Förslaget innebär dock överlag en förbättring jämfört med den rådande författningen i fråga om nationella minoriteter.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

All diskriminering (dock ej explicit mot homosexuella) är förbjuden enligt författningen men intoleransen mot homosexuella är förhållandevis hög i Serbien. Ingen öppen diskriminering förekommer från myndigheternas sida.

18 Flyktingars rättigheter

Serbien har efter den senaste officiella omräkningen under början av 2005 dramatiskt minskat det officiella antalet flyktingar och internflyktingar. Minskningen i den officiella statistiken beror dock inte främst på flyktingars återvändande, utan att många har valt serbiskt medborgarskap. 106 000 flyktingar från främst Kroatien och Bosnien-Hercegovina, samt ytterligare cirka 207 000 internflyktingar från Kosovo befinner sig ännu i Serbien. Trots minskningen av antalet registrerade flyktingar är Serbien fortfarande det land i Europa som hyser det största antalet flyktingar och internflyktingar.

Återvändandet går långsamt och man beräknar att majoriteten av flyktingarna inte avser att återvända till sin ursprungliga hemvist. FN:s flyktingkommissariat UNHCR arbetar aktivt med flyktingproblematiken. Ett fungerande system för omhändertagande av flyktingar lett av en serbisk flyktingkommissarie finns. Flyktingar behöver sedan 2001 inte avsäga sig sitt tidigare medborgarskap för att erhålla medborgarskap i Serbien.

En stor del av flyktingarna befinner sig alltså i en mycket svår situation och är klart överrepresenterade bland de fattiga. Enligt WHO är antalet personer som lever under fattigdomsgränsen dubbelt så hög bland flyktingar i jämförelse med befolkningen i övrigt.

Landet ratificerade flyktingkonventionen år 2001, men har ännu inte antagit en nationell asyllag i linje med flyktingkonventionen.

Internflyktingar har enligt lag samma rättigheter som resten av befolkningen, exempelvis rätten till fri hälso- och sjukvård samt fri skolgång i den kommun där de är registrerade. Kapacitetsproblem finns dock med själva registreringen vilket i praktiken innebär att vissa delar av flyktinggruppen är helt avskärmade från grundläggande social omsorg.

Landet skrev i början av 2005, tillsammans med Kroatien och Bosnien och Hercegovina, under Sarajevo-överenskommelsen som syftar till att underlätta möjligheterna för flyktingar att återvända till sin ursprungliga hemvist. Länderna har åtagit sig att till slutet av 2006 utarbeta en detaljerad plan för att på sikt lösa problemet. Arbetet med tillämpningen av avtalet har dock hittills gått mycket långsamt och internationella organisationer har uttryckt oro för att den utsatta tidsfristen inte kommer att hålla.

Många flyktingar är fortfarande omedvetna om sina rättigheter både enligt nationell och internationell rätt. Flyktingar från de forna jugoslaviska republikerna, som är den överlägset största flyktinggruppen, åtnjuter generellt högre grad av rättigheter och uppbär mer statligt stöd än övriga flyktingar.

Serbien har inkluderat flyktingar, dock endast personer från före detta Jugoslavien, i landets strategi för fattigdomsbekämpning.

19. Funktionshindrades rättigheter

Funktionshindrade i Serbien lever antingen isolerade i sina hemmiljöer eller på institutioner av olika slag. Funktionshindrade människor förekommer även i gatubilden, mestadels i form av tiggare såsom krigsinvalidier och barn med missbildningar. Infrastrukturen är sällan anpassad till funktionshindrades behov.

Situationen är lika oroande inom utbildningssektorn där majoriteten av handikappade barn helt saknar allmänna utbildningsmöjligheter på grund av otillräcklig kapacitet i de få specialskolor som finns.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett stort antal oberoende organisationer för mänskliga rättigheter, varav många erhåller stöd från Sverige. De viktigaste är Helsingforskommittén, Humanitarian Law Centre samt Belgrade Centre for Human Rights. De har relativt god tillgång till beslutsfattarnas uppmärksamhet, inte minst tack vare tidigare stöd till och kontakt med många av dagens ministrar under den tid då dessa var en hårt ansatt politisk opposition.

Icke-statliga organisationer (NGO:s) är starkt engagerade i grundläggande MR-utbildning och försöker genom olika projekt öka MR-medvetandet i samhället. Ett flertal NGO:s har fört upp problematiken med strafffrihet i samband med brott begångna under de olika konflikterna i före detta Jugoslavien.

Antalet NGO-företrädare som angripits via medier har ökat under senare år och då särskilt i samband med tioårsceremonin av Srebrenicamassakern 2005. Angreppen har i vissa fall kommit från regerings/myndighetshåll. Flera instanser har vid upprepade tillfällen angripit NGO:s och antytt att dessa arbetar för ospecifiserade utländska intressen. Hot mot människorättsförsvarare har förekommit.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

UNHCHR är representerat i Serbien genom sitt permanenta kontor och har en omfattande fältverksamhet. Organisationens verksamhet kommer dock på några års sikt avvecklas. OSSE:s mission till Serbien är också etablerad sedan

början av 2000-talet och genomför omfattande aktiviteter inom bland annat området för mänskliga rättigheter. Även Europarådet har ett kontor i Belgrad. Samtliga utövar ett betydande inflytande på myndigheterna i Serbien.

Sveriges bistånd till Serbien är främst inriktade på att stödja reformer som bidrar till EU-anpassning. De huvudsakliga områdena är demokrati och god samhällsstyrning, respekt för mänskliga rättigheter, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling. SIDA:s budget för år 2006 ligger på 135 miljoner kronor.

Sverige var exempelvis störst bidragsgivare till en lokal NGO som bedrev valövervakning vid folkomröstningen om ny författning i oktober.